

 <p>Научный журнал Економічні горизонти</p> <p>Scientific Journal Economies' Horizons</p>	<p>ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти</p> <p>DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua</p>		<p>ISSN 2522-9273 (print) 2616-5236 (online)</p>
--	---	---	---

UDC: 338.43:631.16

DOI: 10.31499/2616-5236.3(21).2022.263105

*Abramova Iryna V., PhD, Associate professor
Associate professor; Head of the Research Department of Polissia National
University;*

**АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ
ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE RESULTS OF THE WORK
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN CONDITIONS
OF UNCERTAINTY**

***Анотація.** Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування й розробка практичних рекомендацій щодо аналітичної оцінки результатів роботи сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності. Дослідження проводилося з використанням абстрактно-логічного, статистико-економічного, розрахунково-конструктивного методів, а також графічного й табличного прийомів.*

У статті обґрунтовано, що прибуток є результативним показником діяльності будь-якого підприємства й головним джерелом його доходів. Доведено, що величина прибутку залежить від низки зовнішніх та внутрішніх чинників, проте, невизначеність є ключовим з ним. Проведено аналіз ефективності роботи сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Запропоновано шляхи підвищення ефективності роботи агровиробників в умовах невизначеності.

***Abstract.** The purpose of the research is theoretical and methodological substantiation and development of practical recommendations for determining the key parameters for evaluating the efficiency of agricultural enterprises in conditions of uncertainty. The study was conducted using a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. The following methods were used to solve individual tasks: abstract-logical – to identify factors affecting the efficiency of agricultural enterprises; statistical-economic and calculation-constructive – for researching the state and efficiency of agricultural enterprises of Zhytomyr region;*

graphical and tabular methods – for visual representation of the obtained results, etc.

The article substantiates that profit is an effective indicator of the activity of any enterprise and the main source of its income. It is proven that the amount of profit depends on a number of external and internal factors, however, uncertainty is key with it. It is argued that agriculture is a unique branch of the national economy, where the uncertainty of the conditions of economic activity of enterprises is felt especially acutely. Not only that, but it is established that uncertainty is generated by a lack of information about the future state of affairs. An analysis of the efficiency of agricultural enterprises of the Zhytomyr region was carried out. It was determined that the further progress and efficiency of agricultural production will depend on the return and restoration of agricultural lands that were occupied and suffered as a result of the Russian occupation; revival and development of logistics relations with suppliers and buyers; renewal and modernization of the material and technical base of agricultural enterprises; formation of a reliable system of state support for farmers. Ways to improve the efficiency of agricultural producers in conditions of uncertainty are proposed

Keywords: *agricultural enterprise, agricultural producer, profitability, profit, efficiency, effectiveness, uncertainty, influence factor*

Ключові слова: *сільськогосподарське підприємство, агровиробник, прибутковість, прибуток, ефективність, результативність, невизначеність, фактор впливу*

Постановка проблеми.

Прибуток є результативним показником діяльності будь-якого підприємства й головним джерелом його доходів. Величина прибутку залежить від багатьох як суб'єктивних, так і об'єктивних чинників, переважна більшість з яких піддається аналітичній оцінці й прогнозуванню. Водночас сільське господарство є унікальною галуззю національної економіки, де невизначеність умов господарської діяльності підприємств відчувається особливо гостро. Невизначеність породжується браком інформації про майбутній стан речей. В той час як вплив фінансово-економічних, матеріально-технічних та інших факторів на ефективність роботи

сільськогосподарських підприємств піддається аналітичній оцінці, невизначеність дії природно-кліматичних, а з недавнього часу й військово-політичних чинників, вказує на необхідність та актуальність наукової розвідки у зазначеному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах досить активно обговорюється проблема оцінки результатів роботи суб'єктів господарювання. Економісти С. Матковський, І. Гавука, О. Синицький (2010) вважають, що прибуток є підсумковим показником підприємницької діяльності, який відбиває ефективність використання наявних на підприємстві ресурсів, а

також є ключовим джерелом розширеного відтворення, який стимулює розвиток бізнесу [1]. Дослідники А. Сава та О. Завитій (2013) наголошують, що прибуток є основним економічним критерієм, що ілюструє результативність функціонування

сільськогосподарського підприємства, як і будь-якого іншого суб'єкта підприємництва [2]. Науковці І. Гончарук, В. Старосуд, Т. Мулик (2018) розробили методичні підходи для проведення аналізу результатів господарської діяльності аграрних підприємств [3].

С. Самайчук (2019) довів, що «підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств насамперед залежить від обґрунтування раціональних параметрів їхнього функціонування та розвитку, запровадження інтенсивних технологій агропромислового виробництва, інновацій в управлінні та організації агробізнесу» [4]. О. Подолянчук та І. Томашук (2020) сформулювали пропозиції щодо вдосконалення механізму формування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, а також методичні підходи для їх аналізу та прогнозування [5]. Попри наявність значної кількості досліджень, пов'язаних з оцінкою результатів роботи сільськогосподарських підприємств, питання аналітичної оцінки результатів роботи суб'єктів аграрного бізнесу в умовах невизначеності, залишається недостатньо вивченим й описаним в науковій літературі.

Формулювання завдання.

Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування й розробка практичних рекомендацій щодо аналітичної оцінки результатів роботи сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності.

Поставлена мета обумовила розв'язання наступних завдань:

- виокремити чинники, що впливають на ефективність роботи сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності;

- проаналізувати ефективність роботи сільськогосподарських підприємств Житомирської області;

- запропонувати шляхи підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності.

Основою дослідження став системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Для вирішення окремих завдань використовувалися методи: абстрактно-логічний – для виокремлення чинників, що впливають на ефективність роботи сільськогосподарських підприємств; статистико-економічний та розрахунково-конструктивний – для дослідження стану й ефективності роботи сільськогосподарських підприємств Житомирської області; графічний та табличний прийоми – для наочного зображення одержаних результатів тощо.

Виклад основного матеріалу.

Прибуток є ключовим критерієм оцінки ефективності роботи сільськогосподарських підприємств, величина якого залежить від низки факторів, які традиційно поділяють на зовнішні та внутрішні (рис. 1). На

результати діяльності аграріїв вагомий вплив мають такі зовнішні фактори, як природно-кліматичні умови, наявність трудових ресурсів у сільській місцевості, системи державної підтримки й оподаткування, логістичні зв'язки з постачальними та покупцями тощо. Внутрішні фактори залежать як від виробничого потенціалу підприємства, так і від його

комерційної діяльності. Тут особливу увагу варто звернути як на забезпеченість сільськогосподарського підприємства кадрами, наявність у нього основних та оборотних засобів, так і на підвищення кваліфікації працівників, впровадження новітніх та інноваційних технологій тощо.

Рис. 1. Фактори впливу на прибуток агропідприємств

Джерело: побудовано на основі [6].

Наразі на особливу увагу заслуговує такий фактор впливу на ефективність господарської діяльності агропідприємств, як

військово-політична ситуація в країні, майбутній поступ якої залишається невизначеним. Після повномасштабного вторгнення

російської федерації 24 лютого 2022 р. на територію України, вітчизняна економічна система, в тому числі й сільське господарство, стикнулися з безпрецедентними у світовій історії викликами. Частина території нашої держави разом із населенням й виробничими комплексами опинилася в окупації. Сільськогосподарські товаровиробники, що працювали на цих землях, втратили повністю або частково майно, обладнання, логістичні зв'язки з постачальниками, покупцями, українською фінансово-банківською системою й, в цілому, з цивілізованим світом. Надати оцінку ефективності їх діяльності наразі не вбачається можливим.

Аграрії, що залишилися працювати на не окупованих територіях, опинилися в не менш складних умовах. Постійні ракетно-бомбові удари, обстріли спричинили й продовжують чинити шкоду українським полям, матеріально-технічній базі сільгоспідприємств. Ситуація ускладнюється порушенням логістики, погіршенням фінансово-інвестиційного клімату в державі, відсутністю стабільності у роботі банківської системи та низкою інших несприятливих чинників. Можна з цілковитою впевненістю стверджувати, що агровиробники потрапили у так звану «зону турбулентності», де «невизначеність» стала ключовим фактором.

Житомирська область одна з перших постраждала від збройної агресії російської федерації. Особливо гостро наслідки російської окупації відчули Малинська та Народицька територіальні громади, на території яких велися бойові дії. Попри складну ситуацію в області аграрії провели весняно-польові роботи й наразі попри втрати продовжують свою діяльність. До початку військових дій, сільськогосподарські підприємства Житомирської області демонстрували позитивну динаміку до підвищення ефективності своєї діяльності (табл. 1). Станом на початок 2020 р. в Житомирській області функціонувало 1339 сільськогосподарських підприємств, діяльність яких переважно була сконцентрована на виробництві продукції рослинництва (близько 75 %). З них понад 70 % були прибутковими, а середній рівень рентабельності коливався від 17,9 % у 2018 р. до 6,2 % у 2020 р.

Вочевидь, що досягти довоєнного стану прибутковості цього річ аграріям не вдасться. Окрім, безпосередніх втрат, понесених сільськогосподарськими підприємствами внаслідок військових дій варто враховувати й інші обставини, зокрема істотні коливання курсу гривні, зниження платоспроможності населення, ріст цін на мінеральні добрива та пальне, неможливість експорту виробленої продукції, через блокування портів російським агресором тощо.

Аналіз показників ефективності роботи сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Показник	Роки			2020 р. у % до 2018 р.
	2018	2018	2020	
Кількість сільськогосподарських підприємств, одиниць	1267	1297	1339	105,7
З них:				
- прибуткові, одиниць	973	939	987	101,4
- збиткові, одиниць	294	358	352	119,7
Разом одержано прибутку сільськогосподарськими підприємствами області, млн грн	2 702,12	2 927,48	2 060,94	76,3
Питома вага прибуткових сільсько-господарських підприємств від їх загальної кількості, %	76,8	72,4	73,7	96,0
Середній рівень рентабельності, %	17,9	17,3	6,2	78,4

Джерело: розраховано за даними [7].

Вважаємо, що нині результативність роботи сільськогосподарських підприємств багато в чому залежатиме від характеру та умов державної підтримки. З боку уряду вже зроблені певні кроки, як-от розширено дію низки програм щодо кредитування аграріїв, виділено кошти для компенсації відсотків за агрокредитами, а також сформовано систему державних гарантій за ними. Крім того, спрощено доступ сільськогосподарських виробників до пального та добрив, різке підвищення вартості яких ледве не зірвало посівну кампанію. Позитивний вплив мало ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», який допоміг врегулювати земельні та інші

правовідносини в умовах воєнного часу.

Заслужують на увагу й податкові пільги для аграріїв. Зокрема Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період воєнного стану», згідно з яким до кінця поточного року «не нараховується плата за землю на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ, та перебувають у власності або користуванні, у т.ч. на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Крім того, платники єдиного податку 4 групи

мають право перейти до сплати єдиного податку в розмірі 2 %» [8].

Висновки та перспективи. Обґрунтовано, що ключовим показником діяльності будь-якого підприємства та основним джерелом його доходу є прибуток. Доведено, що величина прибутку залежить від низки як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, ключовим з яких є невизначеність. Під невизначеністю запропоновано розуміти брак інформації про майбутній розвиток подій. Аргументовано, що сільське господарство є унікальною галуззю національної економіки, де невизначеність умов діяльності відчувається особливо гостро.

Встановлено, що попри те, що до нині сільськогосподарські підприємства Житомирської області показували позитивні результати роботи й у переважній своїй більшості були прибутковими, невизначеність поточних умов господарської діяльності не дозволяє, з високим ступенем ймовірності, стверджувати про цього річну ефективність їх функціонування. Наразі діяльність аграріїв переважно залежатиме від ступеня та характеру державної підтримки.

Перспективи подальшого поступу та ефективності аграрного

виробництва залежатимуть від повернення й відновлення окупованих і постраждалих внаслідок російської окупації земель сільськогосподарського призначення; відродження й розвитку логістичних зв'язків з постачальниками та покупцями; оновлення і модернізації матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств; формування надійної системи державної підтримки аграріїв. Локально, прибутковість кожного агровиробника визначатиметься ефективністю прийняття управлінських рішень, наявністю кваліфікованих кадрів, матеріально-технічним забезпеченням, достатністю фінансових ресурсів, дієвістю системи маркетингу й реклами власної продукції та іншими вивіреними світовою практикою чинниками.

Перспективи подальших досліджень спрямовуватимуться на теоретико-методологічне обґрунтування та розробку практичних рекомендацій щодо відновлення фінансово-економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в повоєнний період.

References

- Matkovskiy, S. O., Havuka, I. S., & Synytskyi, O. M. (2010). Otsinka rezerviv zrostannia prybutkovosti ahrarnykh pidpriemstv Lvivskoi oblasti. URL: [http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/760/1/48-1_32010\(50\)_Matkovskiy_Gavuha.pdf](http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/760/1/48-1_32010(50)_Matkovskiy_Gavuha.pdf) [in Ukrainian].

- Sava, A., & Zavytii, O. (2013). Otsinka ekonomichnoi efektyvnosti diialnosti silskohospodarskykh pidprijemstv. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, (1), 93-97. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/viewFile/34/34> [in Ukrainian].
- Honcharuk, I. V., Starosud, V. I., & Mulyk, T. O. (2018). Finansovi rezultaty silskohospodarskykh pidprijemstv: mekhanizm formuvannia ta analitychna otsinka (na prykladi Yaltushkivskoi doslidno-selektsiinoi stantsii IBK I TsB NAAN Ukrainy). *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, (3), 18-34. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=zHcn_JQAAAAJ&citation_for_view=zHcn_JQAAAAJ:5awf1xo2G04C [in Ukrainian].
- Samaichuk, S. I. (2019). Metodichni zasady udoskonalennia ekonomichnoho analizu diialnosti silskohospodarskykh pidprijemstv. *Ahrosvit*, (7), 55–59. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.7.55 [in Ukrainian].
- Podolianchuk O.A., & Tomashuk I.V. (2020). Formuvannia finansovykh rezultativ diialnosti silskohospodarskykh pidprijemstv Vinnytskoi oblasti. *The Scientific Heritage*, (47-7), 63-73. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-finansovih-rezultativ-diyalnosti-silskogospodarskih-pidpriemstv-vinnitskoyi-oblasti> [in Ukrainian].
- Miroshnychenko O.Yu., Korkonos Yu.V. (2014). Mekhanizm upravlinnia prybutkom vitchyznianskykh pidprijemstv. *Biznes Inform*, (5), 280-285. [in Ukrainian].
- Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Zhytomyrskii oblasti. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Kuzovkin E. Ahrarni vidnosyny pid chas viiny: yak derzhava dopomahaie ahrariiam z rehioniv, shcho postrazhdaly vid voienykh dii. Yurydychna hazeta On-lain. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/agrarni-vidnosini-pid-chas-viyni-yak-derzhava-dopomagaie-agrariyam-z-regioniv-shcho-postrazhdali-vid-.html> [in Ukrainian].

How to Cite:

Abramova, I. V. (2022). ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE RESULTS OF THE WORK OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY. *Economies' Horizons*, (3(21), 83–90. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(21\).2022.263105](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.263105)